

*Населените Места
во Егејска
Македонија*



Тодор Христов Симовски

Населените Места во Егејска Македонија

Published by:

Risto Stefov Publications
rstefov@hotmail.com

Toronto, Canada

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system without written consent from the author, except for the inclusion of brief and documented quotations in a review.

Copyright © 2019 by Todor Hristov Simovski

e-book edition

January 20, 2019

СОДРЖИНА

“ТРУД – ЕДНАКВО КОРИСЕН ЗА НАУКАТА И ПОШИРОКИОТ КРУГ ЧИТАТЕЛИ”	4
МЕСТО ПРЕДГОВОР	6
I - РЕПЕРКУСИИТЕ ОД БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ (1912-1913)	9
II - МИГРАЦИОНИТЕ ДВИЖЕЊА ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ВО ТЕКОТ НА ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	12
III - МИГРАЦИОНИТЕ ДВИЖЕЊА ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА (1919-1940)	14
1. Иселувањето на Македонците во Бугарија и СХС	14
2. Сместувањето на македонските емигранти во Бугарија	17
3. Иселувањето на Македонците во прекуморските земји	20
IV - ПРИСИЛНОТО ПРЕИМЕНУВАЊЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА, ТОПОНИМИТЕ И МИКРОТОПОНИМИТЕ ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА	24
V - ПРОГОНУВАЊЕТО И ИСЕЛУВАЊЕТО НА МАКЕДОНЦИТЕ ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ПРЕД И ВО ТЕКОТ НА ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА (1945-1949)	37
VI - ИСЕЛУВАЊЕТО ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ВО ПРЕКУМОРСКИТЕ ЗЕМЈИ ПО ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА И НАТАМОШНОТО ПРИСИЛНО ПРЕИМЕНУВАЊЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА.....	43
БЕЛЕШКИ	49

“ТРУД – ЕДНАКВО КОРИСЕН ЗА НАУКАТА И ПОШИРОКИОТ КРУГ ЧИТАТЕЛИ”

Во трудот “Населените места во Егејска Македонија” се опфатени окрузите: Коструски, Лерински, Воденски со околиците: Воденска, Мегленска и Еницевардарска, Кукушки округ со околиците, Кукушка и Гуменциска, Солунскиот округ со околиците Солунска и Лагадинска, како и Калјарска и Негушка околија.

Во трудот “Населени места во Егејска Македонија” се опфатеоколии, како и бројни напуштени населби кои денес не постојат. Тие се дадени по азбучен ред. Името на населбата е означено прво со македонско, а потоа со новото грчко име.

Секоја населба е обработена посебно, со краток осврт на географските, етничките и стопанските карактеристики. Авторот во својот труд укажува на сите етнички промени кои настанале одделно за секоја населба, претежно, како резултат на денационализаторската и асимилаторската политика на грчката држава од балканските војни до најново време. Карактеристични се ситуациите по балканските војни, Првата светска војна, Грчко-турската војна (1920-1922) и конвениите што следат по нив (Нејската и Лозанската); по Втората светска војна, Граѓанската војна во Грција и антимакедонската политика на повоените грчки влади кои принудиле да се иселат бројни Македонци во прекуморските и други земји, како и колонизаторската политика, односно населувањето на напуштените македонски населби со население од друга народност.

Авторот документирано, служејќи се со изворна граѓа, литература и долгогодишни истражувања, укажува на сите овие настани и промени. За географските белези и стопанските карактеристики, авторот користи административни, генералштабни и други карти, статистики, литература и други истражувања.

На крајот од текстот, по азбучен ред, е даден комплетен список на сите населени места; во почетокот населбите се споменуваат прво со македонско, а потоа со новото грчко име, додека во наредниот список името на секоја посебна населба се споменува со грчкото, а потоа со македонското име. На тој начин читателот има можност лесно да ја пронајде бараната населба во трудот, доволно е да го познава само едното од двете имиња.

Трудот има предговор, како и повеќе илустрации од населените места, објекти и месности, со што тој е попрегледен, достапен и позбогатен.

Кон текстот се приложени и нацрти на етнографски карти и тоа по околии за состојбата непосредно пред балканските војни, односно пред поделбата на Македонија, извршените подоцна присилни миграции и етнички промени, како и за состојбата од 1940 година, односно непосредно пред окупацијата на Македонија и Грција.

Авторот во картите ги има внесено сите населби означени во текстот во дадените административни граници. Населбите се означени со квадрати во зависност од големината на населбите. Името на населбата е дадено на македонски, а во заграда новото грчко име.

Имајќи го предвид сето изнесено, се добива впечаток дека авторот подолго време работел систематски и вложил се со една цел: да ни презентира еден сериозен труд, еднакво корисен за науката и за поширокиот круг читатели.

Скопје, 25 август 1975 год.
Академик, Димитар Митрев,
д-р Владо Ивановски

МЕСТО ПРЕДГОВОР

Како последица од балканските војни (1912-1913) и Букурешкиот мировен договор од 28 јули (10 август) 1913 година, санкциониран од Нејскиот мировен договор од 14/27 ноември 1919 година и од Северскиот мировен договор од 28 јули (10 август) 1920 година, Македонија беше поделена меѓу трите балкански држави – Србија, Грција и Бугарија. (1)

Делот што потпадна под Грција и оттогаш претставува составен дел на грчката држава опфаќа површина од 33.953 км² од вкупно 66.474 км², колку што има цела Македонија. (2)

Со вклучувањето на Егејска Македонија во нејзиниот состав како и на другите територии добиени во и по балканските војни, Грција се зголеми од 63.211 км² на 129.880 км², а нејзиното население од 2.631.952 се покачи на 6.204.684 жители, колку што броеше во 1920 година. (3) Со тоа таа се здоби и со државни граници спрема СХС и Бугарија, иако тие не се ниту нејзини природни, ниту пак етнички граници спрема овие држави.

Од вкупно 2.000.000 жители, колку што броеше цела Македонија пред нејзината поделба, повеќето од половината, односно 1.163.477 жители живеела во Егејска Македонија. (4)

Националниот состав на нејзиното население, кое, како последица од петвековното ропство претрпе сериозни етнички измени, во предвечерието на балканските војни, беше следниов: Македонци христијани 326.000, Македонци муслимани 41.000, Турци 295.000, Грци христијани 240.000, Грци муслимани 14.000, Власи христијани 46.000, Власи муслимани 3.500, Албанци муслимани и христијани 9.000, Евреи 60.000, Роми 30.000, а преостанатиот број беа жители од други народности. (5)

Во случајов, немаме намера да навлегуваме во историјатот на националниот состав на Егејска Македонија од порано, но секако заслужува да се подвлече и тоа дека пред доаѓањето на

Турците, во овој дел доминираше македонското население и дека, и покрај честите војни во минатото, кои носеа пустош, разурнувања и миграции, Македонците сепак останаа главна националност во Егејска Македонија.

Но, тоа што не можеше да се случи во минатото, за период подолг од пет векови, се случи за релативно кратко време во периодот по балканските војни, во кои настанаа такви крупни миграции и етнички измени во Егејска Македонија, кои имаа несогледливи последици за македонскиот народ во целина.

Со поделбата на Македонија меѓу трите соседни држави, на македонскиот народ, кој дотогаш упорно се бореше за својата национална слобода, му се нанесе голема историска неправда. Единствена алтернатива за него остана натамошната борба која овој пат, поради новите околности, стануваа далеку посложена и потешка.

Освен тоа, со оваа поделба, покрај сите други реперкусии, Македонците од трите дела на Македонија беа подложени на асимилаторска тортура и присилни емиграции, со единствена цел да се измени етничкиот состав на Македонија. Таквите настојувања предизвикаа последици кои пред се се изразија и се изразуваат во менувањето на националната структура на Егејска Македонија на штета на Македонците.

Во таквата политика на соседна Грција и помогнаа, главно, и неколку историски настани, кои пак, таа, ги искористи за свои цели. Тоа се:

- 1) Првата и Втората балканска војна од 1912-1913;
- 2) Првата светска војна од 1914-1918;
- 3) Грчкотурската војна од 1919-1922 и Лозанската конвенција од 1923;
- 4) Втората светска војна и Граѓанската војна во Грција од 1940-1949 година и

5) Политиката што се применува по Граѓанската војна во Грција, рафинирана, но еднакво перфидна и денационализаторска за Македонците од Егејска Македонија.

I - РЕПЕРКУСИИТЕ ОД БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ (1912-1913)

Во Првата балканска војна која беше објавена на 4 (17), односно на 5 (18) октомври 1912 година, сојузничките војски: српската, бугарската, грчката и црногорската, им нанесоа тешки загуби на турските војски, поради што Турција беше приморана да побара примирје (4 декември 1912). Војната со Турција правно беше завршена со склучувањето на Лондонскиот мировен договор од 17 (30) мај 1913 година, со кој територијата на европскиот дел на Турција им се отстапуваше на сојузниците, без притоа да се одредат нивните граници. Поради тоа, а главно и поради меѓусебните несогласувања, која од нив да задржи и да заземе што поголем дел од новоослободените македонски територии, дојде до Втората балканска војна која наскоро заврши со целосен пораз на Бугарија (6)

Треба да се напомене дека сојузничките војски својата меѓусебна нетрпеливост и своите ненаситни аспирации ги покажуваа уште во текот на Првата балканска војна, во која најмногу настрада турското и другото муслиманско население во Македонија. Од сојузничките војски беа убиени илјадници муслимани, чии блага беа опљачкани, куќите запалени, а се палеа и цели села, па дури и цели делови од градовите што беа населени со муслимани. (7)

Но, на окупираните територии во текот на Првата балканска војна не настрада само муслиманското население, иако тоа претрпе најголеми загуби. Спроведувајќи ги доследно своите империјалистички планови во Македонија, новите окупаторски војски и власти пристапија кон малтретирање и на она христијанско население, кое според нивните калкулации и мислења не се чувствуваа за нивно. (8)

Втората балканска војна која се покажа многу посвирепа, а која избувна на 29 јуни 1913 година, најскапо ја плати македонскиот народ. Во оваа војна, особено од страна на грчките војски, беа заклани илјадници невини Македонци, од кои поголемиот број жени и деца, посебно во Кукушко и Валовишко, каде што се

водеа воените операции. Исто така, беа запалени и разурнати десетици македонски села и убавиот македонски град Кукуш. Еднакво свирепи спрема грчкото население, посебно во градовите Серес и Доксат се покажаа и бугарските војски. (9)

Како последица од двете балкански војни, Бугарија на својата територија доби околу 112.000 бегалци, од нив околу 50.000 Македонци, од кои околу 30.000 од Егејска Македонија. (10)

Грција, пак, на територијата на Егејска Македонија доби околу 157.000 бегалци, претежно Турци, а помалку Грци, Македонци патријаршисти и Власи, и тоа од Бугарија, од Вардарска и Пиринска Македонија, од Тракија и од Мала Азија. (11) Од нив, извесен дел ќе останат на територијата на Егејска Македонија за да ги пополнат празнините што настанаа во текот на двете војни. Другите, предимно Турци и други муслимани, преку Солунското пристаниште, се преселија во Турција, и тоа веднаш по нормализацијата на ситуацијата, потпомогнати од грчките власти, кои намерно им го правеле животот неподнослив, со цел што поскоро да се ослободат од нив. (12)

Меѓутоа, и покрај фактот што во Втората балканска војна, поради споменатите свирепости Македонците беа значително разредени во некои околии (Кукуш, Валовишта, Серес и др.), тие и натаму останаа главната народност во Егејска Македонија, а во апсолутно мнозинство во пограничните области со Вардарска Македонија, која беше во склопот на Србија, и со Бугарија.

Таквата состојба ни од далеку не можеше да ги задоволи грчките планови кои се состоеја во тоа оваа богата и дотогаш негрчка област, да се елинизира. Тоа можеше да се постигне единствено со присилно иселување или асимилирање на Македонците и со присилно иселување на турското и другото муслиманско население, од една страна, и со населување со грчко или со прогрчки чувства население од Кавказ, Мала Азија и други области.

Поради тоа, веднаш по склученото примирје, врз Македонците и Турците бил извршен силен притисок, да се иселат од грчката

држава. Таквиот притисок принудил и извесен број македонски семејства да се иселат во Бугарија и Србија (поточно во Вардарска Македонија која се наоѓала во нејзиниот состав), а се јавило и засилено иселување во прекуокеанските земји. (13) Ова емигрирање привремено се прекинува поради Првата светска војна и стационарањето на сојузничките војски (француска, англиска, српска и др.) на територијата на Егејска Македонија.

II - МИГРАЦИОНИТЕ ДВИЖЕЊА ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ВО ТЕКОТ НА ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА

Овој процес на иселување од Егејска Македонија, како и започнатиот процес на колонизирање со емиграцијата од Кавказ и други области се прекина поради настаната ситуација, повлекувањето на српските војски од територијата на Вардарска Македонија и нејзиното окупирање, како и на Источна Егејска Македонија од Бугарите и стационирањето на сојузничките војски на територијата на Егејска Македонија. (14)

Покрај тоа, и точно поради таквата новосоздадена ситуација во текот на Војната се појави нов бран на македонска емиграција и тоа во три правци. Незадоволни од српската, а подоцна и од бугарската окупација, еден дел од Македонците кои живееле на оваа територија бегаа во правец на Егејска Македонија, каде што со “грижата” на грчките власти се сместуваа во пограничните области: Лерин, Сорович, Острово, Воден, Меглен, Енице Вардар, Гумеце, Бојмица, Кукуш. (15)

Подоцна, поголемиот дел од македонските емигранти од Вардарска Македонија, особено по повторното напуштање на Битола од сојузничките војски, (16) се наоѓаат под грижата на српските цивилни и воени власти, кои често се жалат на антисрпската и антисловенската политика на Грците кои прават се за да им создадат тешкотии на српските власти околу згрижувањето на оваа емиграција. (17)

Обратно пак, од Егејска Македонија има појави на емигрирање во правец на територијата окупирана од Бугарите, главно со намера да се избегне регрутирањето во грчката војска. (18)

Според официјалните статистики, во текот на Првата светска војна од Вардарска Македонија во Егејска Македонија побегнале околу 14.000 лица (бројкава се однесува на лицата кои не се вратиле назад по Војната). (19)

Во Бугарија пак, побегнале околу 41.000, од кои половината од егејскиот дел на Македонија. (20) Распоредена по години, оваа емиграција во Бугарија пристигнуваше зависно од ситуацијата: во 1915 година 3.759; во 1916 година 6.713; во 1917 година 2.376; во 1918 година 13.454 и во 1919 година 14.785 бегалци. (21) Оваа бројка на емигранти беше многу поголема, но добар дел од нив се вратија во своите родни места по нормализацијата на ситуацијата. Оваа емиграција, особено онаа која се однесува на 1916 година, потекнува од селани и граѓани кои во есента 1916 година беа насилно повлечени во внатрешноста од градовите и селата кои се наоѓаа на самата линија на фронтот, меѓу кои и жителите на Дојран и Гевгелија. (22)

Од гореспоменатата емиграција во Бугарија, која како што спомнавме изнесуваше 41.000 – 5.500 лица биле сместени во Пловдив и околината, а останатите во други градови и окрузи на Бугарија. (23)

Првата светска војна за Грција заврши поволно. Таа се прошири и на Западна Тракија која според Букурешкиот мировен договор и припадна на Бугарија.

Македонците од Егејска Македонија претрпеа нови загуби поради споменатите принудни иселувања. Од друга страна, на територијата на Егејска Македонија била населена нова емиграција со прогрчки чувства, чиј број изнесуваше околу 100.000 лица. (24) Но сепак, состојбата во Егејска Македонија и натаму остана неповолна за Грција. Поголемиот број од населението не беше грчко, а мнозинството се уште го сочинуваа Македонците, Турците и други народности. Освен тоа, еден број од колонизаторското население во Егејска Македонија се состоеше од Македонци од Пиринска и Вардарска Македонија, кои, иако патријаршисти, во никој случај не им “одговараа” на Грците. (25)

III - МИГРАЦИОНИТЕ ДВИЖЕЊА ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА (1919-1940)

1. Иселувањето на Македонците во Бугарија и СХС

Веќе укажавме на фактот дека во текот на балканските војни и Првата светска војна од територијата на Егејска Македонија емигрирале околу 50.000 Македонци. (26) Ова присилно иселување на Македонците сепак не ги даде очекуваните резултати за грчките власти, бидејќи во Егејска Македонија, земајќи го предвид природниот прираст на населението, и натаму останаа да живеат околу 270.000-300.000 Македонци.

Имајќи го предвид овој факт, Грците, со согласност на сојузниците, и наметнаа на Бугарија една посебна конвенција која се засновуваше врз член 56, ал. 2 од Нејскиот мировен договор. (27) Конвенцијата предвидуваше “доброволна” размена на населенијата на Бугарија и Грција. Ова намерно наметнување имаше за цел да го озакони принудното иселување на Македонците од Егејска Македонија во Бугарија. Но и победената Бугарија не даде отпор, зашто и самата сакаше за сметка на Македонците да се ослободи од грчкото население што живееше во Бугарија, посебно во Пловдив и околината, како и во црноморските градови и села.

За таа цел беше предвидена и гарантирана отштета на нивниот недвижен имот, за што уште на 20 септември 1920 година беше именувана специјална комисија, позната како Грчко-бугарска мешовита комисија на Советот на Друштвото на народите. Во комисијата имаше и двајца странци, и тоа полковникот А. С. Corfe од Нов Зеланд и мајорот Mariel de Roover од Белгија, (28) од кои едниот беше претседател, а другиот потпретседател. Во комисијата влегоа и еден Бугарин и еден Грк. Комисијата имаше за цел да врши надзор и да го олеснува иселувањето и обештетувањето на имотите на иселениците. Но, самата конвенција во практиката се покажа одвишна, како и формирањето на комисијата. За периодот од три години од именувањето и функционирањето на комисијата се увиде дека ниту Македонците, ниту Тракијците кои живееле во рамките на

грчката држава, а ниту Грцијте што живееле во Бугарија, немале никаква намера доброволно да ги напуштат своите огништа.

За периодот од 1919 до есента 1923 година, користејќи ги услугите на мешовитата грчко-бугарска комисија, во двата правца биле иселени одвај 800 иселеници, од кои Македонци беа помалку од една третина, односно не повеќе од 250 души. (29)

Меѓутоа, еден друг чинител за Македонците, и не само за нив, имаше мошне значајна последица за измените на етничкиот состав на Егејска Македонија, а тоа беше Грчко-турската војна од 1919-1922 година.

Мегалоидеатските аспирации на грчката олигархиска клика кон Мала Азија, посебно кон приморските делови на Мала Азија, кои ги сметаше за свои, како “историско право”, што наводно произлегуваше од некогашната Византиска империја, за чиј наследник се сметаше, ја доведе Грција во војна со многу посилената Турција. Оваа војна која траеше од 1919 до 1922 година и во која загинаа и многу Македонци од Егејска Македонија кои беа мобилизирани во грчката војска, заврши со тотален пораз на Грција. Турција ја искористи победата и на Грција и ја наметна Лозанската конвенција. Таа предвидуваше принудно иселување на сите христијани од турската држава во Грција, како и на сите муслимани од Грција во Турција. Исклучок се правеше само за муслиманското население од Западна Тракија и за христијанското во Цариград, поради посебни долгорочни планови и на двете држави. (30) Во практиката, уште во текот на воените операции, во 1922 година, Турците насила го гонеле грчкото население од малоазиското крајбрежје кое во текот на 1923 и 1924 година мораше исцело да се исели во Грција по силата на оваа конвенција. Грција се најде во крајно неповолна ситуација, зашто не само што беше војнички поразена и економски ослабната, туку засекогаш мораше да се откаже од сите великоидеатски планови за Мала Азија. Но, затоа ја искористи оваа прилика и голем дел од оваа грчка емиграција од Турција, која изнесуваше околу 1.230.000 лица, да ја насели пред се во Егејска Македонија. Тоа и даде

можност од основа да го измени етничкиот состав на оваа територија. Така, во Егејска Македонија биле населени повеќе од 640.000 доселеници, (31) додека во меѓувреме, по силата на истаа конвенција, од истата територија во Турција биле иселени повеќе од 300.000 Турци и други муслимани од кои и повеќе од 40.000 македонски муслимани. (32)

Значи, ситуацијата беше искористена и за принудно иселување на Македонците. Под изговор дека се сретнуваат со тешкотии околу сместувањето на бегалците, во македонските домови насилно беа сместувани по едно и повеќе бегалски семејства. (33) Оваа појава беше најкарактеристична во пограничните реони, со цел животот на Македонците да се направи неподнослив. Присилното сместување беше проследено и со одземање на ниви, инвентар и друга покуќнина. Не изостануваше ни физичкиот терор и други видови притисок. Освен тоа, во цела Македонија беа формирани гонечки вооружени одреди, кои, под изговор дека гонат комити, ги малтретираа македонските семејства, вршеа масовни апсења, па дури и поединечни и масовни убиства. (34) Меѓу помасоните убиства заслужува да се спомне убиството на 19 македонски селани од селата Трлис, Каракој и Ловчен, кои, врзани, биле убиени на 27 јули 1924 година, (35) како и помасовното апсење на селани и граѓани од Лерин и Леринско воноември 1925 година, кога повеќето од нив биле осудени на смрт и стрелани, а другите биле осудени на долгогодишна робија. (36)

Многубројните терористички акции на овие вооружени одреди и сите други методи на насилство што се применуваа од страна на грчките власти, принудија голем број Македонци да се иселат во Бугарија, а еден помал дел и во Вардарска Македонија, односно во тогашната СХС, посебно во реоните Битола, Гевгелија и Струмица.

Според официјалните статистички податоци со кои располагаме, за периодот 1923-1928 година, под таквите околности во Бугарија се иселија околу 33.000, а во СХС приближно околу 10.000 Македонци. (37)

Овие Македонци беа принудени да се иселат затоа што се најдоа во погоре споменатите неподносливи услови, постојано тероризирани, провоцирани од грчките власти и од вооружените групи. Беше природно, единствениот излез за својот спас да го бараат во бегство, со иселување, мислејќи дека на тој начин ќе се спасат од бесилката, од физичките и психичките малтретирања и дека ќе се ослободат од кошмарот во кој беа ставени, барајќи релативен мир во емиграцијата. (38)

2. Сместувањето на македонските емигранти во Бугарија

Не навлегувајќи во процедурата на иселувањето на оваа македонска емиграција која пред да се исели речиси до кожа беше оголувана, (39) ќе направиме само еден краток преглед како таа во првите години се сместуваше во Бугарија.

Кога ќе се собереа поголем број македонски семејства за иселување и кога беа сосема готови за тргнување и откако ќе ги добиеја сите потребни документи, всушност, за нив почнуваа нови маки, очајувања, страдања. (40)

Стигнувајќи со големи маки до железничката станица од каде што требаше да се префрлат во специјални за нив товарни вагони, кои требаше да ги префрлат во Бугарија, често требаше да чекаат со денови, а понекогаш и со недели. И кога најпосле, композицијата ќе тргнеше со тешкиот товар наменет фактички за депортирање, ги исфрлуваше од другата страна на границата каде што според нивните мисли требаше да значи крај на нивната трагедија. (41)

Но, и оттука почнувале нови страдања на македонските емигранти кои не беа помали. Тие се прикажуваат во практиката далеку потешки и понесносливи, зашто беа придружени со агонијата за негледање на никаква сигурност за иднината.

Еве неколку карактеристични извештаи од одговорни бугарски личности задолжени за нивното прифаќање и сместување:

Членот на Националниот комитет Д. Динев, во својот извештај до ИК од 11 август 1924 година, меѓу другото, го пишува и

следново за начинот како пристигнаа бегалците и каква помош им се укажува:

“...Во Свиленград бегалските семејства пристигаат во полноќ во 1-1,30 часот. Тука се задржуваат, дезинфекцираат, вакцинираат и потоа се задржуваат од 3-10 дена во еден логор на отворено. Измачените бегалци, достигнати до болно очајание не можат да чујат благ збор од никого. Тука ќе се печат на жешкото летно сонце, на ветерот, на дождот. Ним не им се дозволува да се сместат во карантинските бараки, па нити на болните и доилките.” (42)

За бегалците не се завршуваат маките ниту по ослободувањето од карантинот од железничката станица каде што се “истоваруваат”, ниту со нивното транспортирање и сместување во населбите по разните околии на Бугарија. Тоа може да се види од многуте писма и од официјалните извештаи на одговорните за нивното сместување.

Така, во еден таков извештај од 11 јули 1924 година меѓу другото пишува:

“...Од Бургас до Месимврија на неколку месеци сретнавме групи очајни бегалци, за чија положба би рекол само тоа дека личат на се друго, само не и на луѓе.” (43)

Станува јасно дека на бегалските семејства бугарските власти сосема слабо им излегувале во пресрет и дека во таквата ситуација, исцрпени од порано, можеа лесно да стануваат жртви на разни болести. Точно поради тоа не е чудна констатацијата на д-р Талев, кој со својата телеграма од 25 јули 1924 година до Министерството за внатрешни работи и до Националниот комитет ги известува дека: “...Во бугарскиот округ констатирав дека сите бегалци се заразени од маларија... Тешкиот пат и гладот ги истрошиле бегалците и станува жално кога гледаме смртни случаи од маларија”. (44)

Уште позабележително за негрижата на бугарските власти околу сместувањето на бегалците се изнесува во извештајот на годишното собрание на Националниот комитет на

македонските благотворителни друштва, оджан во Софија од 31 јануари до 2 февруари 1926 година.

Во овој извештај во врска со бегалското прашање се вели и следново:

“Бегалците доаѓаа голи, гладни, измачени и исцрпени. Тие имале надеж дека тука, во слободна Бугарија, ќе им се тури крај на нивното црно ропство и физички и морални страдања, дека тука ќе бидат пресретнати и прифатени братски и барем ќе имаат привремено каде да се потпрат и сместат. Тешко им ним! Уште со нивното пристигање на свиленградската станица тие беа пресретнувани од официјалните власти на начин што веднаш ја оладуваше таа нивна мала надеж, која ја имале по напуштањето на своите домови, за да ја заменат со полно очајание пред грозната бугарска стварност... Наместо братско сочувство, полна незаинтересираност, полна безгрижност од сите правци на заинтересираните власти, а некаде и од месното население, за да се стигне до парадоксот бегалците да се третираат како интернирани во Ловечко, или да се нарекуваат “ескими и варвари”, како што го сторил тоа месемврскиот кмет во своето писмо до окружниот управител на градот Бургас”. Подолу ја констатира страшната вистина дека “...смртниот сопатник на лишувањата, очајанието и гладот не задоцни да ја направи својата жетва богата. Од нивните редови од 20% во Пловдивско таа достигна 80% во Русенско”. (45)

Големата смртност на бегалците се констатира во многу официјални документи, како и во трудот на André Wurfain кој во својата книга ќе констатира: “Сместени привремено по училишта, железнички станици, колиби или шатори, тие дотолку полесно стануваа плен на сите зарази, затоа што веќе беа ослабени од поранешните лишувања. Поради недостатокот на расположива обработлива земја, многу бегалци беа упатени кон мочуришната област Бургас, плоден крај кој стана речиси неснослив поради маларијата која таму пустошеше. И така смртноста кај последната категорија беше вистински страшна. Од бегалците сместени во околината на Бургас, 65% умреа за две години.” (46)

Слична слика за состојбата на бегалците во Бугарија дава Lucien Cramer во “Revue Internationale de la Croix Rouge” бр. 83 од XI 1925, каде што пишува: “Кога ја видовме мизерната положба на бегалците во Бугарија, си вообразивме дека се наоѓаме во еден од круговите на пеколот на Данте. Тоа е вистински скандал за Европа, кој не може да се поднесе.” (47) Делегатите на Меѓународното биро за трудот при Друштвото на народите, Проктер и Тиксје, при посетата на бегалските логори констатирале: “Тоа е страшно! Ние сме поразени до таков степен што не можеме да се храниме, ниту да се успокоиме од грозните слики што ги видовме низ бегалските логори.” (48)

Тука се дадени само неколку фрагменти од вистинската слика пред која се најдоа македонските бегалци во Бугарија како последица од мегалоидеатските планови и ампирации на Грција и на Бугарија, кои македонскиот народ ги плати многу скапо.

Сместувањето на македонските бегалци на територијата на СХС одеше релативно полесно, не само затоа што нивното иселување и сместување се одвиваше во релативно нормални услови, туку и затоа што нивниот број беше многу помал. Покрај тоа, не еднаш во тогашна “Јужна звезда”, која излегуваше во Битола, во белградска “Политика”, во другите југословенски весници како и агенцијата “Авала” се регистрираа девијациите и теророт на грчките власти што го применувале врз Македонците. (49)

3. Иселувањето на Македонците во прекуморските земји

Треба да се спомне и фактот дека меѓу двете светски војни во Егејска Македонија, поради истите политички причини, се појави и иселување во прекуокеанските земји. Во врска со ова иселување сметаме за потребно накратко да ги изнесеме и мотивите и процесот на иселувањето од порано, за да можеме да добиеме појасна слика за она што се случи и подоцна.

Традицијата на Македонците, посебно од пасивните краишта, да одат на печалба, е многу стара, а најмногу доаѓа до израз во 18-от и 19-от век. Македонски печалбари најмногу има во

Цариград, Анадолија, Египет, Романија, Бугарија, Србија и во земјите на Австро-унгарската империја.

Македонските печалбари се познати како занаетчии, обични работници и ситни трговци. Посебно се истакнувале во занаетите: сидарство, млинарство, фурниство, слаткарство, бичкициство, меанциство (ресторани), правење тули и ќерамиди и во други. Повеќето од овие печалбари своите семејства ги чувале во селата, каде што се враќале од време на време, за да ги посетат, да изградат куќи, да купат имоти... Поретко ги повлекувале во местата каде што работеле: во Цариград, Софија, Букурешт, Белград, Александрија, Каиро итн.

Традицијата за одење подалеку, во почетокот во земјите на Западна Европа, е од поново време, додека традицијата за одење во прекуморските земји главно започнува со засилениот терор на турската власт, односно од крајот на 19-от и почетокот на 20-от век. Македонците најмногу емигрирале во Америка, и тоа непосредно по Илинденското востание, кога во Македонија десетици села останале изгорени и разурнати од турската војска и башибозукот.

Позасилено емигрирање во прекуморските земји има и по балканските војни, особено од Егејска Македонија, и оваа појава има главно политички причини. Имено, грчките власти, како што беше спомнато, го потпомогнаа емигрирањето, кое е особено изразено во првите години по балканските војни. Меѓутоа, поради Првата светска војна, во која по силата на условите од 1916 година се замешува и Грција, ова иселување на Македонците од Егејска Македонија брзо се намалува. Тоа повторно се засилува по крајот на Војната и особено по крајот на Грчко-турската војна и силниот прилив на грчка емиграција од Мала Азија во Егејска Македонија. Овој пат се појавува нов бран на емигрирање, и тоа најмногу во Канада и во Австралија. Приливот на македонските иселеници во овие земји особено се зголемува по воведувањето на Метаксасовата диктатура од 4 август 1936 година, кога се зголемува и теророт врз Македонците, дури и со забрана на употребата на македонскиот јазик и во домовите на Македонците, и кога бројот на

затворените и интернираните Македонци, особено поради нивните национални чувства, драстично се зголемува. Овој процес на иселување од Егејска Македонија во прекуморските земји трае до Втората светска војна, практично до објавувањето на Грчко-италијанската војна од 28 октомври 1940 година.

* *

*

Од сето погоре изнесено произлегува дека Лозанската конвенција од 24 јули 1923 година, односно со принудното иселување на христијанското население од Турција во Грција, како и поновото иселување на Македонците во Бугарија и делумно во Вардарска Македонија, која беше во составот на Кралството на СХС, и во прекуокеанските земји, од основа ја измени етничката структура на Егејска Македонија. Таквите присилни мерки на деколонизација и колонизација всушност ги дадоа саканите резултати за грчката мегалоидеатска политика.

Но, треба да се каже и тоа дека и покрај присилните миграции и иселувањата на Македонците од Егејска Македонија од 1912-1940 година, кои ја достигнаа бројката од околу 90.000, (50) бројот на Македонците и натаму остана многу голем. Земајќи го предвид и природниот прираст на Македонците, кој за периодот 1928-1940, во просек изнесува 24%, (51) нивниот број во 1940 година изнесуваше исто толку колку што изнесуваше и во периодот пред балканските војни, односно се движеше меѓу 300.000 и 320.000. Но, затоа, во многу типични области, каде што во историското минато никогаш не живееле Грци, како што се Воденско, Ениџе-вардаско, Гуменциско, Кукушко, Валовишко и други, како последица од таквата политика, нивниот број се зголеми, а во некои од нив Македонците станаа малцинство. Сепак, во окрузите Воден, Лерин и Костур, процентот на македонското население и натаму остана релативно висок и се движеше од 55% во Воденско до 85% во Леринско. (52)

Таквата состојба и натаму ги загрижуваше грчките власти, затоа што сите дотогаш применети мерки на присилно иселување и асимилација не ги дадоа докрај посакуваните резултати, иако

останува фактот дека етничкиот состав на Егејска Македонија беше драстично изменет како последица и на балканските војни, и на Првата светска војна, на Грчко-турската војна од 1919-1922 и на конвенциите што уследија по неа, како и на денационализаторската и асимилаторската политика на грчката држава и големата колонизација. Но, како последица на колонизаторската политика, како и на природниот прираст, и покрај споменатите потреси, населението во Егејска Македонија покажува константен пораст. Од 1.084.022 жители колку што броеше во 1920 година, во 1928 година тоа порасна на 1.410.884, а во 1940 година бројот на населението се покачи и на 1.752.091 жител, што беше резултат пред се на природниот прираст, во кој витално место зазема македонското население. (53)

IV - ПРИСИЛНОТО ПРЕИМЕНУВАЊЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА, ТОПОНИМИТЕ И МИКРОТОПОНИМИТЕ ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА

Историски факт е дека под одредени историски околности, почнувајќи од 6-от век, многубројни словенски племиња, кои порано ги населувале северните делови на Балканскиот Полуостров, потиснати од други сродни или инородни племиња, тргнале кон југ и ја поплавиле цела континентална Грција, вклучувајќи го и Пелопонез и, не познавајќи го неговото античко име, го нарекле Море (Мореа), бидејќи полуостровот е речиси од сите страни опкружен со море. Овие племиња, познати како Езерци и Милинзи го зазеле Пелопонез, додека словенските племиња Берзити и Велигости се населиле во Етелеокаранија, Атика, Беотија и посеверно од овие области. Новозаземената територија на која словенските племиња станале полни господари, населувајќи се на неа, ја поделиле на општини и жупи, а врз урнатините на некогашните антички населби (села и градови) изградиле нови кои ги именувале со свои словенски имиња. Бидејќи не ја познавале старата топонимија, на местата што ги зазеле и ги населиле, сите географски поими (планини, реки, езера, преслапи, ридови, полиња и се друго што е поврзано со нив) добиле нови словенски имиња, кои до неодамна и во земјата и во светот беа познати како такви, а некои од нив и денеска ги имаат во малку изменет вид поради грчките суфикси.

Така некогашните познати и главни планини на Пелопонез, како Еликон, Парнон, Хрониос и Кимина добиле свои словенски имиња – Загора, Хелмо (Х'лм), Малево, а реките Памисос, Пирос и Еликон биле преименувани во Пирнаца, Каменица и Бурбуцева. Некои од областите на Грција пак, биле преименувани во Сувдела, Мелинзи, Општина, Жупа итн.

Во близина на разурнатата Спарта е подигната нова словенска населба која била именувана Варсова, а врз урнатините на старата Микена, словенското село Хорвати. Дури и звучните, наводно грчки имиња, Мани – Мањатес, Мистра и Цаконија –

Цаконес, без никакво сомнение имаат словенско потекло. Во можност сме, само врз основа на старите топографски карти и официјалните пописи на населението во Грција од формирањето на грчката држава до денес, само во овој дел на Грција – Мореа, Етелеокиранија и Атика, да наведеме стотици села, градови, паланки и месности кои, речиси до вчера, носеа звучни словенски имиња на кои можат да им завидуваат сите словенски земји.

Освен словенските називи, подоцна, посебно од 14-от век, се додадоа и други, албански, влашки, турски итн, така што, во новоформираната грчка држава, имињата на голем број населени места и околните топоними не беа грчки, туку претежно словенски и други.

Уште од нејзиното формирање како држава, во 1830-та година, официјална Грција се најде во неприлика поради овие многубројни негрчки, пред се словенски, називи на нејзината државна територија, поради тоа што странските научници, и не само тие, сето тоа внимателно го регистрираа и го публикуваа со свои коментари во странство, одејќи до таму да тврдат дека денешните Грци немаат никаква или сосема мала врска со античките Грци и дека всушност претставуваат сосема нова раса која произлегува од мешавина на словенско, влашко, албанско и колонизирано население од Мала Азија, кое претежно се состоело од елинизирани Хетити и Фригијци, кои не без причина, присилно биле преселувани од Византија од 10-от век наваму.

Покрај многубројната историска фактографија, странските научници се повикуваа и на топонимите кои претставуваа сериозна аргументација за нивните тврдења.

Соочена со оваа проблематика, постепено и без врева, грчката држава ги менуваше имињата, посебно на големите градови кои носеа претежно словенски имиња, така што тие добија нови звучни грчки антички имиња, како некогашната словенска столица на Словените во Мореа (Пелопонез) Трополис која беше преименувана во Триполис, градот Мистра во Спарти, Воштица во Егион, Салона во Амфиса, Писати во Пиргос,

Гортина во Каратена, Драгомешти во Астакос, Зејтуни или Зитуни во Ламија итн., итн.

Со приклучувањето на Тесалија кон Грција во 1897 година, Грција уште повеќе се соочи со овој проблем и не само поради многубројните словенски називи на населените места и другите топоними.

Поради тоа, според мислењето на грчката држава, проблемот на преименувањето на топонимите можеше поефикасно да се реши со формирањето на специјална комисија која систематски ќе ја проучува оваа проблематика и што поитно ќе пристапи кон преименувањето на топонимите, инсистирајќи пред се на давање антички грчки имиња.

За таа цел постоеле и други причини. Имено, Грција имаше аспирации кон Македонија, каде што не само топонимите туку и апсолутното мнозинство на населението беше македонско и турско, додека грчкото малцинство претставуваше одвај нешто повеќе од 10% од вкупното население на оваа територија.

За таа цел, министерот за внатрешни работи на Грција, Н. Левидис, на 8 мај 1909 година лично поднесе опширен извештај до грчкиот крал Георги I, во кој ја нагласи потребата итно да се формира официјална комисија која ќе има за цел да разработи специјален план за преименување на населените места и другите топоними на Грција кои не се од грчко потекло.

Врз основа на овој извештај, на 31 мај 1909 година е издаден Указ, кој е објавен во Владиниот весник број 125 од 8 јуни 1909 година, за формирањето на државна комисија за проучување на топонимите и за утврдување на нивното историско потекло.

Според член 8 од овој Указ, управните и сите други власти на државата беа должни без приговор да и даваат на комисијата потребни информации и да и укажуваат помош за олеснување на нејзината задача.

Работите за Грција се усложнија со фактот што таа, како резултат од балканските и Првата светска војна и мировните

договори што следуваа, се прошири многу кон север, присвојувајќи нови територии, меѓу кои и дел од Епир, егејскиот дел на Македонија и Западна Тракија, каде што бројот на грчкото население претставуваше апсолутно малцинство во споредба со месното македонско, турско и друго население.

Освен тоа, речиси сите топоними на овие новоприсвоени територии, посебно во Егејска Македонија, дури и во оние области каде што живееше покомпактно грчко население (Гребен, Кожани, Населица, Катерина), топонимите и имињата на населените места беа, во апсолутен број, словенски, што непобитно зборуваше и за нивното потекло, а таму пак, каде што имаше мнозинство од турско население, тие беа претежно турски. Стануваше сосема јасно дека Грција навлезе, односно присвои територија која ниту етнички, а уште помалку географски и историски и припаѓаше.

Замислениот план за измена на топонимите, Грција реши да го форсира пред се во Егејскиот дел на Македонија, а во другите делови од земјата тоа да го чини постапано.

Така, веднаш по Букурешкиот мировен договор (август 1913) пристапи кон попис на населението во новоприсвоените земји, според кој е утврдено дека во Егејска Македонија живееле 1.160.477 жители, а во 1917 година донесе и Закон, познат под број 1.051, со чиј член 6 го утврдува формирањето и управувањето на градските и селските општини.

На 10 октомври 1919 година пак, е издадено циркуларно писмо во кое се даваат детални упатства за потребата итно да се пристапи кон преименување на топонимите и начинот на кој треба да се оствари оваа замисла од Комисијата за топоними на Грција. Во уводот на ова циркуларно писмо се вели:

“Комисијата за топоними на Грција, чија мошне важна задача е отфрлување на сите турскофонски имиња (се избегнува зборот словенски - б.а.) на селата и на општините, кои го трујат и го грубат ликот на нашата убава татковина, а даваат повод за неповолни заклучоци за грчката нација кои противничките народи ги употребуваат против нас, со Указ на Министерството

за внатрешни работи реши да ги засили своите напори за менување на странските имиња со грчки. Денешните топоними – се вели подолу во упатството – не се случајно избрани. Тие имаат своја причина, свој живот, своја историја со околната природа, со жителите, со историјата... дел од нив се турски и словенски, за кои постои намера да бидат заменети.”

Речиси веднаш по издавањето на циркуларното писмо од надлежната Комисија за топонимите, од Министерството за внатрешни работи била издадена и специјална брошура со наслов Совети за измена на имињата на општините и селата, публикувана во Атина во 1920 година. Во исто време, при новоформираните окрузи во егејскиот дел на Македонија биле формирани специјални поткомисии со задача на самото место да го проучат проблемот и да предложат нови имиња за селата и градовите во своите окрузи.

Во друхот на истото циркуларно писмо, во 1922 година, под број 426, било публикувано и поопширно упатство на Комисијата за топоними, така што во Грција почнало засилено и активно да се работи во овој правец. Меѓутоа, поради Грчко-турската војна од 1919-1922 година и се уште неутврдениот мировен договор со Турција, како и поради големата преселба на населението од Егејска Македонија во Турција и обратно (тогаш биле иселени повеќе од 300.000 Турци и друго муслиманско население во Турција, а во Егејска Македонија биле доселени приближно 640.000 бегалци од Мала Азија и други места, како и принудното иселување на 33.000 Македонци во Бугарија, со т.н. “доброволно иселување” по силата на член 56 од Нејскиот мировен договор, процесот на забрзаното преименување на населените места и другите топоними во Егејска Македонија и другите делови на Грција беше подзабавен.

Поради тоа, од 1918 заклучно со 1925 година во егејскиот дел на Македонија беа преименува само 76 населени места, и тоа според следнава динамика: во 1918 година 1 населба, во 1919 година 2, во 1920 година 5, во 1921 година 4, во 1922 година 18, во 1923 година 18, во 1924 година 5 и во 1925 година 26

населби. Тогаш на удар се најдоа повеќе населени места во Леринско, Костурско, Воденско, Кукушко и Солунско.

Сепак, иако сите комисији за преименување на населените места и другите топоними работеле усилено врз основа на дотогашните законски акти, и тоа не само во егејскиот дел на Македонија, туку и во другите делови на Грција, се чувствуваше потреба од донесување на еден поцелосен закон врз основа на кој требаше да се вршат сите преименувања во иднина. Таков Указ беше донесен на 17 септември 1926 година, објавен во Владиниот весник број 332 од 21 септември 1926 година под наслов За преименување на селата, градовите и гратчињата (Περι μετονομασίας συνοικισμών, πόλεων η κομρών).

Еве што се вели, покрај другото, во овој Указ:

“Член 1. По предлог на Комисијата за топонимите на Грција се дозволува да се преименуваат странски или невкусни имиња на селата, градовите и гратчињата. Нивното преименување се врши со Указ што го издава Министерството за внатрешни работи.

Член 2. Со одлука на месниот окружен началник, во седиштето на секој округ за таа цел може да се формира надлежна комисија за проучување на преименувањето на селата, градовите и гратчињата.

Член 3. Комисијата прави список за преименување на селата, градовите и гратчињата со кратко образложение за причините поради кои е избрано новопредложеното име. Списокот се поднесува до Министерството за внатрешни работи, кое, од своја страна, го испраќа до Комисијата за топоними на Грција на оценка.

Член 4. Комисијата за топоними на Грција, во рок од 15 дена од примањето на предложените преименувања, се изјаснува во врска со нив и го известува Министерството за внатрешни работи, кое, врз основа на тоа го издава потребниот указ за одобрување на предложените преименувања.

Член 5. Указот за одобрување на преименувањата се испраќа до надлежниот окружен началник и до сите министерства и дирекции на железниците. Тие се должни да ги издадат нужните акти за преименување и за промените.

Член 7. а) По преименувањето на наследбите, се објавува список со нивното ново име. б) По објавувањето на овие списоци, апсолутно се забранува употребата на старите имиња.”

Од овој момент, сите акти за преименување на населните места и другите топоними ќе се засновуваат врз оваа наредба, така што од септември 1926 година, па до средината на ноември 1927 година, во егејскиот дел на Македонија биле преименувани нови 945 населби.

Но, и покрај оваа засилена дејност, што беше проширена и во другите делови на Грција и укажувањето од страна на надлежните органи за строго почитување и применување на овие акти од страна на граѓаните и надлежните власти, во практиката тоа било невозможно, бидејќи и народот и власта многу тешко можеле да се снајдат и прилагодат пред толку големите и ненадејни промени. Од друга страна, бидејќи донесените законски акти околу преименувањето на топонимите воопшто не ги прецизираа санкциите за прекршителите околу употребата на старите имиња, на 13 ноември 1927 година била донесена нова законска наредба, објавена во Владиниот весник бр. 287 од 13 ноември 1927 година. Со оваа законска наредба, преточена во закон број 3432 од 12 декември 1927 година (Вл. Весник бр. 303/17.12. 1927), всушност се прошируваат и се прецизираат санкциите што судовите требало да ги применуваат врз прекршителите, како и потребата, преземените мерки на властите да се наметнат по секоја цена, односно новите имиња да почнат да функционираат и да се заборава се што било поврзано со минатото.

Еве и некои членови од новата законска наредба – закон, што се однесуваат на санкциите и на другите мерки за спроведување на новото и бришење на старото:

“Член 5. Промената на печатот и на името на општината според даденото ново име се задолжителни, а секаква употреба на старото име од претседателот на општината или од општинските советници во записниците на општинскиот совет или во преписката на општината претставува дисциплински прекршок што се казнува од Окружниот началник со дисциплинска казна од 50 до 200 драхми, а во определени случаи истите можат да бидат и суспендирани со одлука на Окружниот началник.

Член 6. На преименуваните општини и села им се наложува подигање на табли на централното место и при влезовите во селото, кај главните патишта. На таблите се запишува новото име на населбата. Непоставувањето или симнувањето на таблите се казнува согласно член 429 од Законот за прекршоци.

Член 7. пар. 2 По објавувањето на новите имиња апсолутно се забранува употребата на старите имиња од јавните власти и органи, во официјалната преписка, како и во преписката на здруженијата, корпорациите, задругите и другите правни лица.

Пар. 3. Прекршувањето на оваа забрана претставува кривичен прекршок што се казнува со казна од 100 драхми или со притвор до 10 дена.

Пар. 4. Молби од приватни или од правни лица кои се поднесуваат до јавните служби може да не се земат предвид ако во нив не се спомнува новото име на местото на живеењето, на градот или на селото кое е веќе преименувано, на лицето кое ја поднесува.

Пар. 5. Сведок, тужител или друго лице, кое се испитува во судот, а како место на живеење или раѓање го именува старото име на градот или на селото кое е веќе преименувано, според оценката на судот може да биде казнет според пар. 3 од овој член.”

По силата на овие законски наредби, упатства и други прописи, надлежните комисии при окрузите за преименување на топонимите и Главната комисија во Грција при Министерскиот

совет, од 1918 до крајот на 1928 година, само во Егејска Македонија преименуваа 1.497 населени места.

Иако заклучно со 1928 година поголемиот број од населените места биле преименувани, грчката држава продолжи да работи во таа насока, истовремено проширувајќи ја својата работа во цела Грција, усовршувајќи го системот и донесувајќи нови закони и упатства наменети за таа цел. Веќе на 13 март 1929 година е донесен нов закон со кој се даваат детални упатства и обврски за продолжување на задачата за преименување на топонимите.

По силата на овој закон и на претходните закони и упатства, дополнети и со законот број 6.429 од 18 јуни 1935 година и законот број 1.418 од 22 ноември 1938 година, од почетокот на 1929, заклучно со април 1941 година, во Егејска Македонија биле преименувани уште 39 населби.

При обидот за изнаоѓање нови имиња, надлежните комисији со посебно внимание работеа на можноста што поголем број градови и села да бидат преименувани со стари антички имиња на Македонија. Така, родното место на Крсте Мисирков, Постол, било преименувано во Пела, Рупишта во Костурско во Аргос Орестикон, Баница во Леринско во Веви, Либаново во Катеринска околија во Егинион, С'ботско во Мегленско во Аридеа, Вртикоп во Воденско во Скидра, Ларигово во Лариговска околија во Арнеа, Казанци Махала, родниот град на филозофот Аристотел, од истата околија во Стагира. Некогашните мали чифлигарски населби Барбеш и Кутлеш во Берска околија, пак, беа преименувани во Вергина. Населбите, всушност беа подигнати на местото на првата македонска античка столица Еге, каде што се пронајдени гробовите на античките македонски цареви и сонцето со кое беше поврзано државното знаме на Македонија, кое предизвика толку бури и клевети од страна на грчката држава. Во истиот дух, селото Острово во Воденска околија беше преименувано во Арница, селото Сехово во Гуменциска околија во Идомени, иако локалитетот на овој антички македонски град со сигурност е утврден посеверно, во близина на денешното село Милетково, селото Елевиш во Леринско, кое уште во 1926 година било

преименува во Лака, во најново време се преименува во Лева, познат антички македонски град, селото Малатрја во Катеринска околија во Дион итн., итн.

Не биле заборавени и македонските цареви, посебно Филип II и неговата сопруга Олимпија. Така селото Селјани во Кавалска околија било преименувано во Филипи, а селото Ракита во Кајларска околија во Олимпјас. Повеќето од генералите на Филип II и на Александар Велики, како Птолемеј, Филота, Клитос, Аминда, Андигон и други, исто така добија свои градови и села. Така, турското гратче Кајлари било преименувано во Птолемаис, а некогашните турски села Чалцилари и Хајдерли од истата околија во Филотас и Клитос. Гратчето Сорович во Леринска околија било преименувано во Аминдеон, а селото Косилер во истата околија во Антигонос итн.

Многу подоцна, односно по Втората светска војна и Граѓанската војна во Грција и поради актуелното македонско национално прашање, и тоа одвај во 1953 година, и Александар Велики доби свое гратче. Во таа година, поголемата населба Гида во Берска околија беше преименувана во Александрија и како таква, од статус на селска доби статус на градска општина.

Многу македонски села биле преименувани и со имињата на водачите на грчките андартски чети кои врлувале во Македонија во и по 1904 година. Така, селото Статица во Костурска околија било преименувано во Мелас, селото Владово во Воденска околија во Аграс, селото Палјор во Кајларска околија во Фуфас, селото Црнешево во Мегленска околија во Гарафион, селото Шлопинци во Гуменциска околија во Доганис итн., итн.

При обидот на теренот да пронајдат антички имиња за населените места, таканаречените стручни комисии направиле и повеќе грешки на сметка на грчката кауза, што се должи на нивното недоволно знаење. Така, двете села кои го носат името Цакони, едното во Костурско, а другото во Мегленско, го задржале своето првобитно име, благодарейќи на фактот што некои од членовите на овие комисии, учители кои потекнувале

од Мореа (Пелопонез), помислиле дека името Цакони е чисто грчко и поврзано со племето кое и денес живее во Мореа, познато со името Цаконес – Цаконци. Иако овие учители правилно ги поврзале имињата на овие две села со Цаконците од Мореа, испуштиле од вид, или пак не знаеле дека ова, од неодамна погрчено племе во Мореа е од чисто словенско потекло и имињата на селата со сигурност потекнуваат од нив и така, за среќа, овие села ги задржаа своите првобитни словенски имиња. Но, не станува збор само за овие две села. Слична грешка е направена и со селото Сламурово, кое е подигнато во близина на реката Галик, а административно му припаѓа на Кукушка околија. Иако првобитното име најверојатно е од турско потекло, членовите на “специјалната” комисија го поврзале со името на реката Галик и го преименувале во Галикос, не знаејќи дека името на реката Галик е од чисто словенско потекло и најверојатно со себе го донеле македонските племиња при нивната преселба, бидејќи се сретнува не само во Полска, во областа Галиција, туку и во многу други места во Македонија. Само за потсетување, покрај името на реката Галик и на планината Галичица која ги дели Охридското и Преспанското Езеро, името го носи и селото Галичник, селата Галишта во Тиквешко и Костурско, Галичани во Прилепско итн.

Еден од поинтересните случаи се однесува на двете големи македонски села на јужните падини на планината Беласица – Горно и Долно Порој. Тие и денес ги задржале своите првобитни имиња, бидејќи некој “учен”, а всушност без да го знае вистинското потекло и значење на името, го поврзал со Хераклитовото “панта реи” - “се тече”, па извлекол “заклучок” дека името Порој е од античко грчко потекло, заборавајќи или не знаејќи дека станува збор за истиот индоевропски корен, но со малку поинакво значење. Кај Грците, на пример, од глаголот реореи се добива именката рема, што значи поток или рекичка, додека од истиот корен кај Словените се добива именката река. Кај Грците реката е именувана како потами или потамос, додека кај Словените истиот корен се користи со поинакво значење, како пот, потопа итн. Благодарение на овие “знаења” на грчките специјалисти, односно поради недоразбирањето, овие две села си ги задржаа старите имиња, со тоа што Горно и

Долно беа заменети со “Ано” и “Като”. Интересен е и случајот со селото Дислап во Населичка околија, кое, најверојатно на предлог на селаните, било преименувано во Драгасја, поради близината на планината Драгош, така што “спасувајќи се” од првото словенско име, го преименувале со ново, повторно словенско, но со грчки суфикс.

На удар, всушност, се најдоа не само имињата на градовите и на селата, туку и сите географски поими, планините, реките, езерата итн.

При административната поделба на Егејска Македонија на окрузи и околии, и голем дел од нив добија антички имиња. Така, Катеринскиот округ и околија е именувана како Пиерија, Берскиот округ и околија како Иматија, Воденскиот округ како Пела, Населичка околија како Војон, Кајларска околија како Еордеа, Гуменциска околија како Пеонија, Валовишка околија како Синдики, Зихненска околија како Филида, Нигридска околија како Висалтија, Лариговска околија како Арнеа, Правишка околија како Пангеон, а Саришабанска околија како Нестос.

Некои од градовите и поголемите населби, кои имаат турско потекло, како Енице Вардар, Лерин, Кукуш, Драма, Дојран и други, беа само дотерани со грчки призвук. Истото се случи и со некои градови и поголеми населби кои се од македонско словенско потекло како Гуменце, Куфалово, Кожани, Гребен, Чотил и други.

Не смее да се заборави и секогаш треба да се има предвид дека ова присилно преименување на населените места, топонимите и микропонимите беше проследено и со присилно прекрстување и на имињата и презимињата на Македонците. Повеќето од нив се сосема обезличени и не можат да се препознаат, но добар дел од нив добија само грчки суфикси и од коренот може сосема лесно да се препознае дека станува збор за имиња со словенско потекло. Така, Божиновски стана Мпозинис, Петровски стана Петридис, Гушевски стана Гусидис, Богдановски стана Мпогданис, Жељков стана Залкас итн., итн.

Но, независно од ваквите пропусти, речиси целосното преименување на населените места и на сите други топоними и микротопоними во Егејска Македонија, како и менувањето на личните имиња и презимиња, проследено и со други форми на денационализација и асимилација, имаа за цел да го обезличат посебниот етнички карактер на Македонија и да се покаже дека таа – Македонија, од памтивек била и останува чисто грчка провинција.

V - ПРОГОНУВАЊЕТО И ИСЕЛУВАЊЕТО НА МАКЕДОНЦИТЕ ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ПРЕД И ВО ТЕКОТ НА ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА (1945-1949)

Процесот на присилно преименување на населените места, топонимите и микротопонимите, проследен со денационализација и асимилација беше привремено прекинат поради Втората светска војна и настаните што следеа. Заслужува да се спомне дека Македонците во Грчко-италијанската војна, наметната од Мусолини на 28 октомври 1940 година, покажаа вонреден хероизам, борејќи се во првите редови. Тие се бореа толку храбро затоа што беа убедени дека борбата против фашистичкиот агресор претставува општ интернационален долг и придонес против заедничкиот непријател на сите народи, па според тоа и на самиот македонски народ.

Априската војна од 1941 година доведе до тоа и Грција, а во тие рамки и Македонија да станат плен на германскиот милитаризам. Егејска Македонија и овој пат стана монета за откупување на туѓи совести и интереси, во прв ред на бугарскиот реваншизам и на италијанскиот фашизам.

За Македонците, како и за сите поробени народи на Европа од германскиот, италијанскиот и бугарскиот фашизам, единствен излез и единствен предуслов за остварување на вековните идеали за слобода, беше вооружената борба и тие ни најмалку не се поколебаа да го изберат овој пат, полн со жртви и лишувања, познат им низ вековите.

Поради поделбата на Македонија и историските околности, Македонците од Егејска Македонија, оваа борба што беше поставена пред сите Македонци, требаше да ја реализираат заедно со грчкиот народ, убедени дека, било во текот на борбата, било подоцна во новата антифашистичка Грција, ќе им се признаат националните права.

Меѓутоа, во практиката и уште во текот на големата антифашистичка борба, во која Македонците влегоа масовно, се повеќе се доаѓаше до сознанието дека и антифашистичките сили во Грција немаат намера да им ги признаат тие права на Македонците. Напротив, се правеше се, таквите стремежи и барања на Македонците да се задушат.

Во тој поглед, се разбира, најдалеку отидоа оние грчки сили кои се бореа под закрилата на окупаторот. Во текот на војната, одреди вооружени од окупаторот, крстосуваа по македонските села и околии, пљачкајќи, палејќи, вршејќи терор и убиства врз Македонците. Таквите оружени одреди од типот на Кирцидакис, Коларас, Пулос, Пападопулос, Киса Баџак, Андон Чауш и други водачи на колаборационистичката ПАО, со посебно задоволство ги напаѓаа оние македонски села кои во минатото се покажаа пореволуционерни и пожилави во отпорот.

Поради повеќе историски околности, антифашистичките сили во Грција го положија оружјето. Нивната судбина беше запечатена со договорот во Варкиза од 12 февруари 1945 година. Непосредно по договорот во Варкиза и полагањето на оружјето од страна на антифашистичките сили во Грција, состојбата во земјата се влоши до крајни размери. Македонците повторно се најдоа во вонредно тешка состојба. Над нив, речиси веднаш по Варкиза, почнаа да се применуваат застрашувања, притисоци и терор. Убиствата, силувањата на жени и девојки, пљачкањата, палењата на домови, интернациите, затворите, насилството, прогонувањата преку граница станаа секојдневна појава.

Доволно е само да се фрли бегол поглед врз документацијата објавена од Архивот на Македонија во едицијата Егејска Македонија во НОБ, (54) на југословенскиот и меѓународниот печат од тоа време, на богатата документација собрана од анкетна комисија на ООН, како и на друга документација, за да се разбере само донекаде состојбата пред која се најдоа Македонците во Егејска Македонија непосредно по Втората светска војна.

Бранот на бегството од ден на ден растеше. Стануваше јасно дека грчката монархофашистичка држава е решена по секоја цена, не водејќи сметка за меѓународните протести, да ги ликвидира Македонците.

За илустрација тука ќе споменеме само неколку и тоа не најкарактеристични терористички акции:

На 20 февруари 1945 година грчките вооружени групи го нападнаа македонското село Волак во Драмска околина каде што убија 7 селани, изгореа 40 куќи, го опљачкаа селото и протераа преку граница 350 селани. Истиот ден една таква вооружена банда го нападна македонското село Чучулигово во Серска околина, каде што уапси 15 селани, го ограби селото и протера преку граница 33 семејства. Само од 12 февруари до 12 април 1945 година во Источна Егејска Македонија бандите на Андон Чауш убија 29 македонски селани, затворија 3.100 Македонци, опљачкаа десетина села и протераа преку граница повеќе стотици Македонци. (55)

Во Костурско секојдневно се напаѓаа македонските села од тамошните вооружени банди, чии најприменувани методи беа: малтретирање, силување и пљачкање. Така, на 26 април 1945 година е нападнато селото Куманичево, каде што се ограбени 60 куќи и однесени, покрај другото, 1.000 овци и 110 глави крупен добиток. На 29 април опљачкано е селото Галишта, а на 27 април селото Апоскеп. Истиот месец е опљачкано и селото Загоричани од каде што биле однесени во затвор 40 селани, од селото Мењак се однесени 2.000 овци и 500 глави крупен добиток и се затворени 22 селани. Од селото Четирок биле ограбени 160 куќи и затворени 15 мажи и 3 жени, убиена една жена и однесени 2.500 овци и 600 грла крупен добиток. Масовни апсења, грабежи, силувања и поединечни убиства низ месец април 1945 година имало речиси во сите македонски села во Костурско, од кои најмногу настрадаа селата: Изглибе, Тиолишта, Личишта Б'мбоки, Госно, Старичани, Лудово, Рупишта, Семаси, Марковени, Песјак, Крчишта, Горно Папратско, Граче, Жупаништа, Смрдеш, Габреш, Д'мбени и др. (56)

Слична беше состојбата во Леринско, Воденско, Мегленско, Ениџе-Вардарско, Калјарско, Кукушко итн. До крајот на јуни 1945 година, само во Костурско биле затворени 800 селани. Во Кукушко биле убисни 110 селани, повеќе од 400 затворени, 2500 гонети и повеќе од 1000 души кои побегнале во Југославија. Поради истата причина од Костурско и Леринско повеќе од 2000 души побегнале во Југославија. Само во месец јули биле убиени 117 мажи и жени. Бројот на затворените Македонци од Леринско е двојно поголем од оној во Костурско. (57)

Покрај овој вид терор, се започна со воведување на импровизирани судови на кои им се суди на Македонците на смрт и доживотна робија, со цел да ги заплашат уште повеќе и да ги принудат на бегство преку граница. Веќе на 25 април 1945 година во Солун се осудени на смрт 6 Македонци и двајца на доживотен затвор. Во месец јули во Костур се осудени на смрт и тешки казни 109 Македонци. На 18 јули грчките власти вршат силен притисок врз Македонците од село Теклиево, Солунска околија, да го напуштат селото и да се иселат во Југославија. На 12 август во Солун се осудени на смрт и стрелани 8 Македонци од Воденско, на 17 ноември убиени се 9 младинци над селото Баровица, Гуменциска околија кои од страв да не бидат фатени се криеле по шумите. Воопшто во текот на целата 1945 година теророт продолжува со несмален интензитет, а притисокот врз Македонците да ги напуштат своите домови и да се иселат во Југославија е се поголем. Бројот на жртвите е се поголем. (58)

Таквата вонредна тешка ситуација стана повод за повеќе протести и интервенции од меѓународен карактер. Дури и американскиот Сесловенски комитет во јули 1945 година испрсти телеграма до Труман, Сталин и Черчил со која се бара да се преземат мерки и да се стави крај на теророт врз Македонците што го применуваше официјалната грчка власт. Исто така и претседателот на македонското друштво во САД испраќа протесно писмо до грчкиот амбасадор во САД со слична содржина. (59) Но тоа не помогна да се подобри положбата на Македонците во Егејска Македонија, напротив таа се повеќе се влошува.

Всушност, уште во текот на декември 1944 година во кабинетите на грчката десница, која се уште ја немаше освоено целокупната власт во Грција, беа изработени детални планови за ликвидација, депортирање и присилно изгонување на 120.000 Македонци од својата родна земја. Поводот за оваа злосторничка акција беше постоењето на суверената македонска држава во рамките на тогашна Федерална Југославија, како и факатот што Македонците од егејскиот дел на Македонија, во своето апсолутно мнозинство застапаа на страната на антифашистичките сили, борејќи се во првите борбени редови против окупаторот и фашизмот.

По договорот во Варкиза и предавањето на оружјето на ЕЛАС, грчката десница стана целосен господар во Грција и имаше одврзани раце најжестотко да се пресмета и со Македонците.

Овој терор што се применуваше врз Македонците и врз грчките демократски граѓани беше и главната причина за Граѓанската војна во Грција.

Граѓанската војна во Грција траеше повеќе од три и пол години, односно од раната пролет 1946 година до есента 1949 година. Таа заврши со поразот на демократските сили во Грција. Последиците од Граѓанската војна беа огромни. Беа разурнати десетици македонски села, многу од нив се разредија. Десетици илјади емигранти се најдоа не само во ослободениот дел на Македонија, кој веќе беше конституиран како суверена македонска држава во рамките на Федерална Југославија, туку и во сите други источноевропски земји. Грчките владини војски, при прогонувањето на силите на ДАГ, чие основно јадро го сочинуваа Македонците имаа за задача до темел да ги разурнат македонските села, со цел што повеќе да го заплашат населението и да го принудат на бегство. Тоа беше причината поради која многубројни македонски села беа наполно напуштени од своите македонски жители.

Во текот на антифашистичката војна и Граѓанската војна во Грција Македонците не само што дадоа повеќе од 20.000 жртви, илјадници затвореници, а десетици села беа наполно разурнати,

туку и 60.000 Македонци беа принудени да ги напуштат своите домови и да ја минат границата под најнеповолни услови.

Со крајот на Втората светска војна и на Граѓанската војна во Грција завршува уште една фаза на принудната емиграција на Македонците од Егејска Македонија. Овој пат тешко беа погодени и оние македонски краевии коишто донекаде беа поштедени во претходните крупни имиграциони движења – Костурско, Леринско, Воденско и, донекаде и Кајларско.

Зацртаниот план уште во декември 1944 година, бројот на Македонците во Егејска Македонија да се намали за 120.000, во голема мера беше реализиран.

Од горе изложеното јасно произлегува дека Македонците од Егејска Македонија во текот на антифашистичката војна и посебно во текот на Граѓанската војна во Грција (1946-1949) претрпеа најголемо намалување, што е речиси рамно на намалувањето на нивниот број во целиот период од 1912 до 1940 година.

Оправдано се поставува прашањето: колку Македонци останале во Егејска Македонија по сето ова намалување на нивниот број непосредно по Граѓанската војна во Грција?

На ова прашање не е тешко да се одговори кога веќе знаеме дека непосредно пред Грчко-италијанската војна од октомври 1940 година бројот на Македонците во Егејска Македонија се движеше меѓу 300.000 и 320.000. Според тоа, можеме да констатираме дека во 1951 година, кога ја имаме петтата по ред официјална статистика на Грција за Егејска Македонија, имајќи го предвид намалувањето на бројот на Македонците за 80.000 лица во периодот 1941-1949 година, како и прирастот на населението за овој период, кој, се разбира, поради воените прилики е помал во споредба со претходниот мирновременски период, во Егејска Македонија и натаму останале да живеат повеќе од 250.000 Македонци. До ова сознание се доаѓа и со направената анализа за етничкиот состав на секоја населба во Егејска Македонија посебно, при бројната состојба на населението во 1951 година.

VI - ИСЕЛУВАЊЕТО ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ВО ПРЕКУМОРСКИТЕ ЗЕМЈИ ПО ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА И НАТАМОШНОТО ПРИСИЛНО ПРЕИМЕНУВАЊЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА

Веќе ги констатиравме и накратко ги изнесовме миграционите движења и реперкусиите врз измената на етничкиот состав во Егејска Македонија што се случија во периодот 1912-1949 година како последица на историските настани и на дискриминаторската политка на грчките влади.

Но и покрај големото намалување на бројот на Македонците за овој релативно краток временски период од четири децении, сепак, присутноста на 250.000 Македонци во нивниот роден крај и натаму продолжи да ги “загрижува” грчките власти.

Иако е познато дека насекаде во светот, поради својата специфичност, народностите можат и треба да претставуваат мост и врска меѓу соседните народи и држави за слободно меѓусебно комуницирање и соработка во сите сфери на животот и меѓусебните односи, за жал, во Егејска Македонија тоа не дојде до израз.

Дискриминаторските и асимилаторските мерки на грчката држава продолжија. Во случајов, по Граѓанската војна во Грција, кон Македонците во Егејска Македонија се примени една не нова, иако по Војната доста ефикасна мерка за натамошно намалување на нивниот број – иселување во прекуморските земји. Овој феномен, колку и да беше присутен во периодот пред Втората светска војна, главно се однесуваше на економската емиграција и не ги разредуваше многу македонските редови, туку донекаде дури и го апсорбираше вишокот на работната сила во оние места каде што природниот прираст на населението беше поголем.

Но сега, по Граѓанската војна во Грција, процесот на иселувањето на Македонците во прекуморските земји беше

забрзан и како резултат на натамошната дискриминаторска политика на грчките власти врз Македонците, која оправдано им создаваше чувство на несигурност.

Грчките власти со сите можни средства го потпомагаат ова иселување, кое, овој пат, во прв ред се врши во Австралија и Канада, а делумно и во САД.

Процесот на иселувањето по Граѓанската војна во Грција можеме да го поделиме на три периоди: првиот, од 1950 до 1961 година, вториот, од 1962 до 1971 година и, третиот, од 1972 година до денес.

Во првиот период, односно од 1950 до 1961 година, иселувањето, иако е значајно, сепак е помало во споредба со вториот период. Во ова време најголема емиграција имаме од Костурско и Леринско, но осетно се погодени и другите македонски околии. Дури, за прв пат во историјата на иселувањето во прекуморските земји, се приклучуваат и населби и реони, каде што таков вид емиграција во минатото не бил познат.

За овој период, според истите показатели, најголема емиграција има од Леринско, каде што од 69.391, колку што броеше населението во 1951 година, во 1961 година бројот на жителите е намален за 2.035. Всушност, бројот на иселените е поголем затоа што во оваа бројка не е пресметан и природниот прираст на населението, како и фактот дека во оваа околина имаше и делумно колонизирање на напуштените македонски села по Граѓанската војна.

За Костурско, иако бројот на жителите во 1961 година, во споредба со оној од 1951 е поголем за 1.180 жители, бројот на иселените Македонци е сепак мошне голем, што може да се претпостави кога се гледа посебно намалениот број на жителите на македонските села во споредба со поранешните пописи.

Втората фаза на емигрирањето се однесува за периодот од 1961 до 1971 година. Во овој временски период процесот на емигрирањето е многу поголем. Зголеменото иселување во

прекуморските земји од Егејска Македонија за овој период се гледа не само од годишниците на грчката статистичка служба, туку и од значително намалениот број на жителите во македонските села и покрај природниот прираст, што најдобро се гледа од пописот на населението во Егејска Македонија во 1971 година.

Третата фаза на емигрирање во прекуокеанските земји се однесува на периодот од 1971 година и таа трае, перманентно, до денеска, но со се понамален интензитет.

Се смета дека од почетокот на Граѓанската војна во Грција, односно од крајот на Втората светска војна, па до денес, по Егејска Македонија во овие земји емигрирале приближно 40.000 Македонци, со што практично, во целост е реализиран зацртаниот план на атинските властодршци - 120.000 Македонци да се најдат надвор од државните граници на Грција.

* *
*

Паралелно со политиката на “доброволно” иселување на Македонците во прекуокеанските земји и засилените перфидни методи за асимилација кои почнуваат уште од раѓањето, па преку детските градинки и претшколското воспитување ги следат Македонците целиот живот, Грција продолжи и со преименувањето на населените места, топонимите и микропонимите.

Врз основа на веќе познатите закони, уредби и упатства, но и врз основа на нови, како што е законот број 697 од 4 декември 1945 година, веднаш по Граѓанската војна во Грција, се продолжи со таквото преименување и тоа како во Егејска Македонија, така и во другите делови на Грција, вклучувајќи ја и Мореа (Пелопонез), каде што многу населени места со типично словенски имиња кои беа “заборавени” во минатото, сега беа преименувани.

Само за времето од 1950 до 1970 година во Егејска Македонија се преименувани нови 135 населби, меѓу кои и многу македонски села кои во текот на Втората светска војна и во Граѓанската војна во Грција беа разрушени до темел, а по некое чудо не беа преименувани до 1940 година.

Така, китното македонско село Бапчор во Костурско, разурнато до темел од грчката монархофашистичка војска, во 1955 година беше преименувано во Пименикон (Ποιμενικόν), иако од него не постои ниту трага. Во истата околина нови имиња добија и разрушените македонски села Чука во Архангелос (Αρχάγγελος), Сливница во Трилофон (Τρίλοφος), како и селата Вичишта во Ники (Νίκη), и Чурилово во Агиос Николаос (Αγιος Νικόλαος). Заборавеното, од некои причини, големо македонско село во Леринско Буф, сега е преименувано во Акритас (Ακρίτας). Селото Лехово во истата околина беше преименувано во Ироикон (Ηρωϊκόν), но месните жители, по народност Албанци христијани остро протестираа до грчките власти и успеаја да си го повратат старото име.

Се смета дека од 1919 година, кога започна присилното преименување на населените места во Егејска Македонија, па заклучно со 1970 година, грчките власти преименувале вкупно 1.666 градови, гратчиња и села, а до денес оваа бројка надминува 1.700 населени места. Во оваа бројка не се пресметани населените места чие преименување не е објавено во Владиониот весник (Εφημερίς της Κυβερνήσεως), што исклучиво ни служи како извор за изведените бројки и динамиката на преименувањето, по години и околии, како и многу македонски населби кои носат имиња на светци, кои официјална Грција едноставно ги преведе од македонски на грчки и ги наметна новите имиња.

Бројот пак, на преименуваните населени места во останатите делови на Грција за овој повоен период е исто така многу голем. Ова ни го потврдува и само еден поглед врз владините весници од тоа време. На пр. Владиониот весник бр. 287 од 10 октомври 1955 година содржи наредба со која се преименуваат 212 населени места од кои поголемиот број од Мореа, Атика, Етикобиотија и други делови од тој дел на Грција.

Во оваа наредба читаме безброј интересни словенски имиња на населени места кои сега се преименувани со типично грчки. Еве неколку примери кои се однесуваат претежно на Мореа (Пелопонез): Арахова е преименувано во Пили, друга Арахова во Ексохи, Бистрица во Агии Анаргири, Бичова во Левки, Буковина во Агија Тријас, Арагозена во Алсос, Валкувина во Ампелос, Барибоб во Дафни, Варсова во Агија Ирени, Годена во Перистерсион, Гурница во Агија Софија, Добрена во Корини, Жупена во Агии Анаргири, Копаница во Крионерион, друга Копаница во Карје, Крали во Агиос Николаос, Куковица во Корифи Лукавица во Кампос, Нубревица во Елеохорион, Марвинци во Дросатон, Простовица во Дросја, Простова во Левкон, Полјана во Крионерион, Тополија во Кастрон, Тополова во Агија Параскеви, Хлебоча во Асопија, итн., итн. Такви и слични имиња има на стотици, а да не зборуваме за другите топоними и микропоними, што укажува на фактот дека присуството на словенската топонимија е многу присутна и е невозможно во целост да биде избришана или преименувана. Некои од градовите во овој дел на Грција го задржаа својот словенски корен, со тоа што се дотерани со грчки призивок, како на пр. Трополица во Мореа, која е преименувана во Триполис, Кардица, Волос, Велестино и Царицани во Тесалија, Коница, Мечово и Игуменица во Епир и многу други. Тоа укажува дека и покрај сите вложени напори да се избрише секоја македонска трага во Егејска Македонија, а и секоја словенска трага во другите делови на Грција, тоа е практично невозможно, особено не на сите топоними и микропоними. Но, треба да се признае дека од страна на грчките власти во тој правец е направено многу. Тоа што е невозможно да го сторат е да ја променат сопствената крв и гените во кои има измешано и многу словенска крв и гени. Но, тоа е друга тема.

Направивме обид да дадеме само еден краток преглед на миграционите движења и реперкусиите врз измените на етничкиот состав во Егејска Македонија за периодот по 1912 година до денес. Тие, по своите размери и последици спаѓаат меѓу најкрупните од таков вид во Европа во овој период.

Но, и покрај тоа, и покрај изнесените намалувања што ги претрпеа Македонците од Егејска Македонија во последните осум децении, и тоа пред се од политички мотиви, зачудува фактот дека нивното присуство тука и натаму е релативно високо, а во Воденско, Леринско и Костурско и денеска претставуваат мнозинство.

Натамошното присуство од над 220.000 Македонци во Егејска Македонија непобитно укажува дека не е лесно да се искорени еден народ од таму каде што живеел низ вековите и покрај сите применувани мерки на насилство, денационализација и асимилација. Тука се укажува исто така и на фактот дека во интерес на секоја земја е и политиката на почитувањето на народностите кои живеат во неа и признавањето на нивната посебност со сите можности да ги развиваат слободно своите национални традиции и култура.

Тоа е во интерес и на самата Грција, зашто во практиката и низ историјата е докажано дека задушнувањето на слободата и на националните традиции на народите и народностите не води кон соработка и зближување на народите.

БЕЛЕШКИ

1 Συνθήκη Ειρήνης μεταξύ των Συμμάχων δυνάμεων και της Βουλγαρίας μετά του προσθέτου πρωτοκόλου, υπογραφείσα εν Νεϊγύ τη 14-27 Νοεμβρίου 1919. Εν Αθήναις 1919; Д-р Б. Д. Кесяковъ, Приносъ към дипломатическата история, Т I и II, София 1926; Историја на македонскиот народ, Книга втора, Скопје 1969, стр. 376-378. Еден помал дел од Македонија остана во рамките на новата албанска држава. Кон овој дел од 1923 година се приклучи и дел од територијата на Мала Преспа и понајуг со вкупно 14 села, кои од 1913-1923 година се наоѓаа во рамките на грчката држава. Тие се: Верник, Заградец, Видова, Капешница и Трстеник кои дотогаш влегуваа во состав на Костурската околија и Глобочани, Горна и долна Горица, Туменец, Церје, Шулин, Пустец, Леска и Зрноско, кои дотогаш влегуваа во состав на Леринската околија.

2 Историја на македонскиот народ, Книга трета, стр. 7 и 170; Οικονομικός και Κοινωνικός Άτλας της Ελλάδος, Αθήναι 1964, р. 204; Πληθυσμός του Βασιλείου της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 19ης Δεκεμβρίου 1920. Πραγματικός πληθυσμός, Αθήναι 1921. Во врска со површината на Егејска Македонија грчките статистики не даваат секогаш исти бројки. Тоа се должи на честите административни промени, во кои некои населби што граничат со Епир и Тесалија, како Денско (Аетомилица), Лептокарија и некои други, некогаш административно и припаѓаат на Македонија, а некогаш на Епир и Тесалија. Со наредба на грчката влада од 21 ноември 1923 год., објавена во Владиноот весник бр. 349 од 3 декември истата година, повеќе од 20 села се одвоени од Драмска и се приклучени кон новоформираната тракиска околија Ксанти. Овие села, со вкупна површина од над 300 км², им припаѓаа на тогашните општини Ени Кој, Козлуца и Сарнич.

3 Οικονομικός και Κοινωνικός Άτλας της Ελλάδος, Αθήναι 1964, р. 204; Πληθυσμός του Βασιλείου της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 19ης Δεκεμβρίου 1920. Πραγματικός πληθυσμός, Αθήναι 1921.

4 Απαρίθμησης των κατοίκων των Νέων Επαρχιών της Ελλάδος του έτους 1913, Αθήναι 1916.

5 Васил Кънчов, Македония, Етноγραφия и статистика, София 1900; Тодор Симовски, Балканските војни и нивните реперкусии врз етничката положба на Егејска Македонија, Гласник на ИНИ, год. XVI, бр. 3, Скопје 1972, стр. 62.

6 Букурешки мир, Београд 1914; Д-р Петар Стојанов, Макеоднија во времето на балканските и Првата светска војна (1912-1918), Скопје 1969, стр. 58-63.

7 Анкета на Балканите, Докладъ на Карнегиевата комисија по войните праз 1912-1913 година, София 1914, стр. 2 и 137.

8 Анкета на Балканите..., стр. 132.

9 Анкета на Балканите..., стр. 10-29; Д-ръ Л. Милетичъ, Гръцките жестокости въ Македония през гръцко-българската война, София 1913, стр. 39-41 и 57-73.

10 Анкета на Балканите..., стр. 185; Список – таблица за бегалското население во Бугарија по години и место на потекло од 1924. Овој список се наоѓа во фондот “Молоф”, кој се чува во Народната библиотека “Василъ Коларовъ” во Софија. Фотокопија во личната архива на авторот.

11 Анкета на Балканите..., стр. 184

12 Ibid., стр. 81

13 Анкета на Балканите...; Архив на Македонија, фонд на Македонскиот национален комитет – Софија. Во овој фонд постои вонредно богата документација во врска со овој проблем.

14 Sarrail general – Mon commandement en Orient (1916-1918), Paris 1920 – Annexes; Διπλωματικά έγγραφα 1913-1917. Ελληνικοσερβική συνθήκη συμμαχίας – Εισβολή Γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν, Αθήναις 1919, p. 88-93.

15 Државни архив Србије – Београд, Фонд, Избегличка архива Министарства иностраних дела – Владини комесари.

16 Ibid.

17 Ibid.

18 Ibid.

19 Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15-16 Μαΐου 1928. IV. Lieu de Naissance – Religion et Langue maternelle, Αθήναις 1935. Според оваа статистика, родените во Југославија во овој попис од 1928 година за цела Грција бројат 15.504, а само во Егејска Македонија 13.038. Ако се земе предвид дека во изминатиот период еден дел од нив умреле, а нивните потомци не се регистрирани бидејќи се родени во местото на доселувањето, тогаш станува јасно дека бројот на оваа емиграција е нешто поголем од официјално регистрираната во 1928 година.

20 Цитиран список – таблица од фондот “Молоф”.

21 Ibid.

22 Ibid. Во врска со трагедијата и последиците што ги имале иселените Македонци од пограничните реони во Бугарија, посебно од Дојран и Гевгелија, постои богата документација во цитираниот фонд на Македонскиот национален комитет - Софија, која се чува во Архивот на Македонија. Види и: Владо Картов, Гевгелија и гевгелискиот крај од балканските војни до ослободувањето (1912-1944), Скопје, 1969, стр. 51-56 и Мито Теменугов – Железни, Дојран и дојранско во минатото и денес, Скопје, 1972, стр. 230-234.

23 Цитиран список – таблица од фондот “Молоф”.

24 Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15-16 Μαΐου 1928. I. Πραγματικός και νόμιμος πληθυσμός, πρόσφυγες, Αθήναις 1935, р. 438-444. Според оваа

статистика, точниот број на доселените во Егејска Македонија изнесува 101.748 жители.

25 Голем број од Македонците – патријаршисти, кои во текот на балканските војни и Првата светска војна, под влијанието на големогрчката пропаганда се иселија во Грција, соочени на самото место со вистината дека тие не се и не можат да бидат Грци, како што мислеле, по нормализацијата на ситуацијата се вратиле во своите домови. Таквите случаи најмногу ги има кај Македонците од Струмица и околината, од Гевгелија, Дојран, Битола и битолско итн. (Од личната анкета на авторот.)

26 Цитиран список – таблица од фондот “Молоф”.

27 Оваа конвенција, наречена “Конвенција меѓу Бугарија и Грција за замена и доброволна емиграција на малцинствата” е објавена во тогашните владини весници на Грција и Бугарија. Целиот текст на Конвенцијата е објавен и во трудот: Wurfhain André, Dr. Fsciences politiques, L’èchange Grèco-Bulgare des minorités ethniques. Lausanne-Genève-Neuchatel-Vevay-Monterux-Berne-Balè, 1930, со наслов Convention entre la Grèce et la Bulgarie relative a l’émigration réciproque, signée a Neuilly-Sur-Siene le 27 novembre 1919, p. 183-187. Конвенцијата содржи 16 члена и е потпишана од премиерот на Грција Елефтериос Венизелос и министерот за надворешни работи на Грција Николаос Политис, од една, и премиерот на Бугарија и министер за надворешни работи, Александар Стамболиски, од друга страна.

28 Цитирано дело на Wurfhain, стр. 45-46. Види и кај Jacques Frou Dupard, La protection de minorités, Paris 1922, p. 215.

29 Ibid, p. 178.

30 На инсистирање на Грција, Турција се согласи грчката Патријаршија и грчкото население од Цариград да не подлежат на задолжителната размена согласно Лозанската конвенција со надеж дека можеби ќе и се укаже прилика во иднина да стане господар над Мореузот и Цариград. За реципроцитет, Грција се согласи муслиманското население од Западна Тракија исто така

да не подлежи на оваа задолжителна размена, со интимна надеж дека при поволни историски прилики ќе може повторно да загосподари со оваа област. (Види и: Лозанската конвенција за задолжителна размена од 24 јули 1923 година.)

31 Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15-16 Μαΐου 1928. I. Πραγματικός και νόμιμος πληθυσμός, Πρόσφυγες, Αθήναι 1933; Ege-etat matrimonial – Instruction. Athènes, 1935, p. 438-444. Според овие официјални статистики, во текот на 1922 година и потоа, во Егејска Македонија биле доселени 538.595 лица, а пред тоа, како што беше споменато во ф-нота 25, 107.748 лица, односно, до 1928 година во Егејска Македонија биле доселени вкупно 640.343 колонисти.

32 Најмногу Македонци муслимани имало во Мегленска околија, а делумно и во другите околии. Види Васил Кънчов, Избрани произведения, Том II, Софија 1970, стр. 331-346.

33 Veritas, Македония под иго 1919-1929. Документи и свидетелства. Софија 1931. Од вкупно 707 документи, колку што се објавени во оваа книга, најголемиот дел се однесуваат на таквите видови притисок. За ова се зборува и во цитираниот труд на Andre Wurf bain. Види во: Архив на Македонија, Фонд на Македонскиот национален комитет - Софија.

34 Види цитирани документи во ф-нота 31. Според Les cahiers de droits de l'homme, No 24/25, 30/XI.1927, од 1 јануари 1919 до 1 јануари 1926 година, во Егејска Македонија биле убиени 104 лица, имало 95 силувања од кои 26 врз девојчиња помали од 14 години, 3.464 затворени, 2.327 мачени и 1.165 ограбени и насила изгонети семејства.

35 За колежот во Трлис види: Rapport du commandant Marcel de Roover et du Lt. Golcne A. C. Corfe, Membres de la comission mixte nommes par le Conseil de la Societe des Nations relatif a l'émigration greco-bulgare sur les evenoments de 26 ete 27 juillet 1924 dans la region de Tarlis – 1924. P.P. XXXVII-XXXIX Види и: Veritas, Македония под иго..., стр. CLV-CLIX. За ова свирепо убиство кое предизвика голем немир во Европа

пишувале речиси сите европски весници од крајот на јули и почетокот на август 1924 година. Многу материјали и вести има и во извештаите на новинската агенција “Авала” од Белград, како и во “Јужна Звезда”, која излегуваше во Битола.

36 Македонија под ѝ иго..., док. бр. 217, 223-228, стр. 128-137. Види и “Јужна Звезда” од истиот период.

37 Василь Георгиевъ, Впечатления отъ Гръцка Македонија. Во ракопис, стр. 299-302. Ракописот се чува во ИНИ. Во овој труд авторот го дава, по села, бројот на сите иселени Македонци, кои се иселија во Бугарија, со уредни документи, согласно Нејската конвенција. Нивниот број изнесува 32.232 лица. Бројот на иселените лица во Кралството СХС, за истиот период е приближен, а се засновува врз личните истражувања на авторот.

38 АМ, фонд на македонскиот национален комитет – Софија. Посебно види го извештајот на Националниот комитет на македонските благотворителни братства –Софија 1926.

39 Veritas, Македонија полъ иго...; АМ, Фонд на македонскиот национален комитет...

40 АМ, Фонд на македонскиот национален комитет... Софија; в. “ИЛИНДЕН”, од 1924 година што излегуваше во Софија.

41 Пак таму.

42 Ibid.

43 Ibid.

44 Ibid.

45 Цитиран извештај на Националниот комитет на македонските благотворителни братства, Софија 1926.

46 André Wurf Bain, op. cit., p. 106.

47 Lucien Cramer, Revue Internationale de la Croix Rouge, VII, no. 83, XI, 1925, Види и: Veritas..., стр. 424-427.

48 АМ, Фонд на македонскиот национален комитет – Софија; Види и цитиран извештај на Националниот комитет на македонските благотворителни братства...

49 Види го споменатиот печат од тоа време.

50 Д-р Вл. Руменовъ, Българите въ Македония подъ Гръцка властъ. Отделен отпечаток од “Македонски прегледъ”, 1941, София, стр. 90. Овој број се добива и откако ќе ги собереме иселените Македонци од пред Нејската конвенција за “доброволно иселување” од 1919 година, според цитираната Таблица – список од фондот “Молоф” и околу 33.000-те Македонци иселени по 1919 година, по силата на спомнатата конвенција.

51 Со оглед на фактот дека меѓу 1928 и 1940 година имаме значајни емиграции во Егејска Македонија, можеме со сигурност да сметаме дека зголемувањето од 1.408.781 жители, колку што Егејска Македонија броеше во 1928 година на 1.759.130, на колку што бројот на жителите се покачи во 1940 година, се должи на природниот прираст на населението. Во овој наталитет примарно место зазема македонското население, односно македонските населби. На пр. следниве македонски села во 1928 година броеле: Жерви 304, Чеган 1.024, Мокрени 924, Загоричани 890, Герман 1.622, Баница 1.995, Горничево 1.093, итн. истите села, во 1940 година ги имале следниве жители: Жерви 457, Чеган 1.395, Мокрени 1.133, Загоричани 1.247, Герман 2.177, Баница 2.450, Горничево 1.577 итн. Види: Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 15-16 Μαΐου 1928. Δευτέρα Εκδοσις, Αθήναι 1935; Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 16ης Οκτωβρίου 1940. Πραγματικός πληθυσμός κατά νομούς, επαρχίας, πόλεις και χωρία. Αθήναι 1950.

52 Στατιστικά αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της Ελλάδος της 15-16 Μαΐου 1928. I. Πραγματικός και νόμιμος πληθυσμός, πρόσφυγες, Αθήναις 1933 p. 225-444. На овие страници е опфатен бројот на доселениците по околии и

населби, од што се гледа како точниот број на доселениците, така и на месното населние. Види и кај Руменов, цит. дело, стр. 90 и 92.

53 Види ги цитираните пописи на населението во Грција од 1920, 1928 и 1940 година.

54 Едиција: “Егејска Македонија во НОБ”. I, II, III, IV. Овие зборници на документи се полни со изворна граѓа за овие разновидни насилија над Македонското население во Егејска Македонија за спомнатиот период.

55 “Егејска Македонија во НОБ 1945”, том II, Скопје 1973, под редакцијата на Ристо Кирјазовски и Тодор Симовски.

56 Ibid.

57 Ibid.

58 Ibid.

59 Ibid. Види ги и говорите на Јосип Броз Тито од 7 јули 1945 година, одржани во Космај по повод 4-годишнината од српското востание, и од 11 октомври 1945 година, одржан во Скопје по повод 4-годишнината на македонското востание. Во овие говори Тито зборува и за теророт што грчките монархофашисти го применуваат врз македонските и грчките антифашисти. Исто така, види го и целиот југословенски печат од тоа време, посебно, “Нова Македонија”, “Борба”, “Политика” и “Билтен” – орган на главното раководство на НОФ за Егејска Македонија.